Mellan gravfälten

Förundersökning 2019

Kolstad 39:33, Raä 37:1, 193:1, Köping socken, Borgholms kommun, Kalmar län, Öland

Cecilia Ring

Arkeologisk rapport 2019:12

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

KALMAR·LÄNS·MUSEUM

Mellan gravfälten

Förundersökning 2019

Kolstad 39:33, Raä 37:1, 193:1, Köping socken, Borgholms kommun, Kalmar län, Öland

Författare Cecilia Ring
Copyright Kalmar läns museum 2019
Redaktion Helena Victor, Stefan Siverud
Kartor Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag Kalmar läns museum
ISSN 1400-352X

Abstract

Keywords: grave fields, Iron Age, Öland

In Mars 2019, an archaeological test excavation was carried out within the property Kolstad 39:33, Borgholm cumunity, Öland. Three grave fields, have already been registered within and in the immediate vicinity of the surface. This meant that the County Administrative Board considered it necessary that the development should be preceded by a special archaeological investigation.

During the survey, 31 search trenches were excavated. It turned out that one grave field (Raö 37:1), in northwest, was larger than previously registered. The other in the northern part (Raä 193:1), however, became smaller after the survey. At the excavation, nine new graves were registered, two of which were uncertain.

Innehåll

Sammanfattning 7
Inledning 8
Topografi och fornlämningsmiljö 9
Genomförande 11
Resultat 12
Tolkning och åtgärdsförslag 13
Referenser 15
Tekniska och administrativa uppgifter 17
Bilagor 19

Karta över Kalmar län med platsen markerad.

Sammanfattning

Under fyra dagar i maj 2019 gjorde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Kolstad 39:33, Köping socken, Borgholms kommun, Öland. Förundersökningen genomfördes då det finns planer på att stycka av och göra 15 tomter inom fastigheten.

Runt om fastigheten fanns sedan tidigare tre registrerade gravfält, Raä 37:1, Raä 193:1 och Raä 35:1-2. Två av dem delvis undersökta och det tredje borttaget men under bevakning.

Vid underökningen kunde det konstateras att det ena gravfältet, Raä 37:1, hade en vidare utbredning än den kända registrerade. genom att nio gravar kunde registrerats som låg utanför den nuvarnade begränsningen. Det andra, Raä 193:1, kunde efter schaktning begränsas i sin utbredning mer än tidigare och det tredje kom inte att beröras alls.

En metalldetektorundersökning genomfördes men bara ett fynd som kunde vara äldre än 1850 påträffades. I övrigt påträffades inga andra lämningar.

Inledning

Prästhagen AB planerar att stycka av och bebygga cirka 15 nya tomter inom fastigheten Kolstad 39:33, Borgholm. Inför det arbetet genomförde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum en arkeologisk förundersökning på uppdrag av Länsstyrelsen i Kalmar län. Undersökningen genomfördes i maj månad 2019. I närområdet och delvis inom exploateringsytan fanns sedan tidigare förhistoriska lämningar registrerade. Dessa utgörs av tre gravfält, Raä 35:1 och 35:2 i söder, Raä 37 i nordväst och Raä 193:1 i nordost alla i Köpings socken.

Syftet med förundersökningen var att konstatera om fler gravar idag ej synliga ovan mark fanns inom det nu planerade exploateringsområdet samt om det fanns andra idag ej synliga lämningar, t.e.x kulturlager inom ytan.

Figur 1. Kenneth schaktar i den norra delen av området.

Topografi och fornlämningsmiljö

Exploateringsområdet var vid undersökningstillfället en skogbevuxen yta mellan två sommarstugeområden. Ytan var vid tillfället gallrad från större träd men var bevuxen med sly och mindre buskar. I den norra delen av området som en förlängning av gravfältet, Raä Köping 37:1, gick en mindre höjdrygg. I den södra och nordöstra delen av ytan var terrängen mer låglänt och delvis mycket fuktigt.

I både den sydvästra och i den nordöstra delen fanns hårdgjorda ytor som troligen används som vändytor. Längs båda de nuvarande lokalgatorna, i kanten av exploateringsytan fanns VA nedgrävt. I den nordvästra delen gick ledningen tvärs igenom det registrerade gravfältet (Raä 37:1).

I Köpingsvik finns det lämningar från en långvarig bebyggelse, från mesolitikum in i medeltid. Kunskapen om hur bebyggelsen sett ut utanför själva Köpingsviksområdet är dock relativt dålig. Förundersökningen kommer att genomföras förutsättningslöst och lämningar från flera olika tidsperioder kan förekomma inom området. När det gäller järnåldern finns en omfattande forskning på öländskt material, dock med en tydlig tyngdpunkt på stengrundsbebyggelse och borgar från perioderna romersk järnålder och folkvandringstid. Skulle boplatslämningar finnas inom området finns således mycket att relatera den nya kunskapen till.

Exploateringsytan tangerar eller ingår delvis i två olika fornlämningsområden. Det ena, Raä Köping 37:1, ligger i nordvästra delen av området och är delundersökt sedan tidigare. I fornminnesregistret är det registrerat som ett, ca 170 x 70–90 m (NV-SÖ) stort, delvis undersökt gravfält. Vid en arkeologisk undersökning år 1970 undersöktes 5 låga stensättningar, 5–6 m diameter, helt eller delvis med kantkedja. Fynd av obrända ben tillvaratogs i 2 av stensättningarna och föremålsfynd. 1990 observerades minst 10 nya gravar. De var 4–7 m i diameter, ungefär 0,1–3 m höga och helt övertorvade. I ytan syntes enstaka uppstickande stenar. Det är osäkert om de ingår i den nuvarande utbredningen av fornlämningen i Fornreg.

I den nordöstra delen finns gravfält Raä Köping 193:1, ca 80x70 m stort, bestående av sex fornlämningar, varav en grav är undersökt och borttagen samt två osäkra. En större stensättning/röse på ca 8 m i diameter, 0,5–0,8 m hög observerades 1970 nordost om huset men är ej registrerat. Cirka 30 m åt SSÖ syns två stensättningar, 8–10 m i diameter, kraftigt övervuxna. Vid en arkeologisk slutundersökning år 1970 undersöktes en stensättning skadad av husbygge (Kolstad 10:63). Den var 7 m i diameter och 0,5 m hög, med tydlig gravgömma, brända ben och en flinta.

I söder fanns enligt inventeringen 1976 två stensättningar samt tre osäkra. De fem stensättningarna undersöktes och borttogs 1980 (Schulze 2004).

Precis utanför området i söder finns ytterligare ett gravfält Raä Köping 35:1 och 35:2. Under 1980 undersöktes fem stensättningar. Det är dock osä-

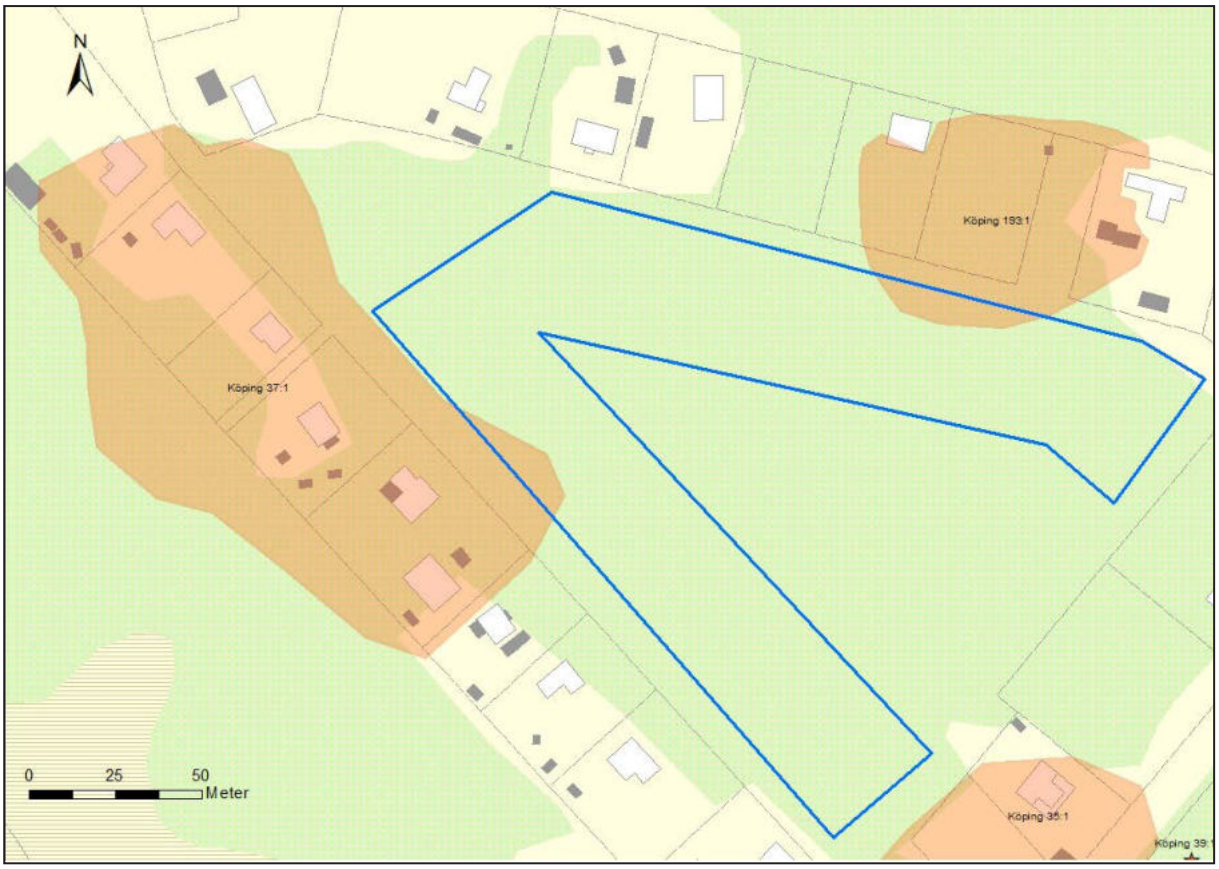

Figur 2. Undersökningsområdet samt de närliggande gravfälten. Blå linje markerar förundersökningsområdet. Gravfälten markeras med orange.

kert om hela gravfältet är undersökt och i Fornreg är det fortfarande en del som är klassat som bevakningsobjekt. I söder har det också funnits en grav Raä Köping 36:1 som enligt Fornreg ska vara undersökt och borttagen, oklart när. Söder om denna, i anslutning till gravfältet Raä 35:1 fanns tidigare en stensättning, Raä 39:1, nu borttagen för en väg.

Genomförande

Med tanke på de redan registrerade gravfälten inom och i anslutning till den tilltänkta exploateringsytan inleddes sökschaktningen parallellt med en avsökning med metalldetektor. Den genomfördes av Jonas Paulsson, KULA AB, under en dag, se bilaga 3.

Inledningsvis gjordes också en okulär besiktning av ytan och de gravar som då syntes och som låg undanför det registrerade fornlämningsområdet mättes in. De gravar som påträffades under för undersökningen mättes också in.

Vid undersökningen som genomfördes under fyra dagar grävdes 31 schakt med maskin. Schaktens placering anpassades efter de synliga lämningarna och till topografin i området. Hänsyn fick även tas till t.e.x hårdgjorda ytor och grävda diken.

Alla schakt och anläggningar mättes in med GPS och beskrevs i IDA i fält.

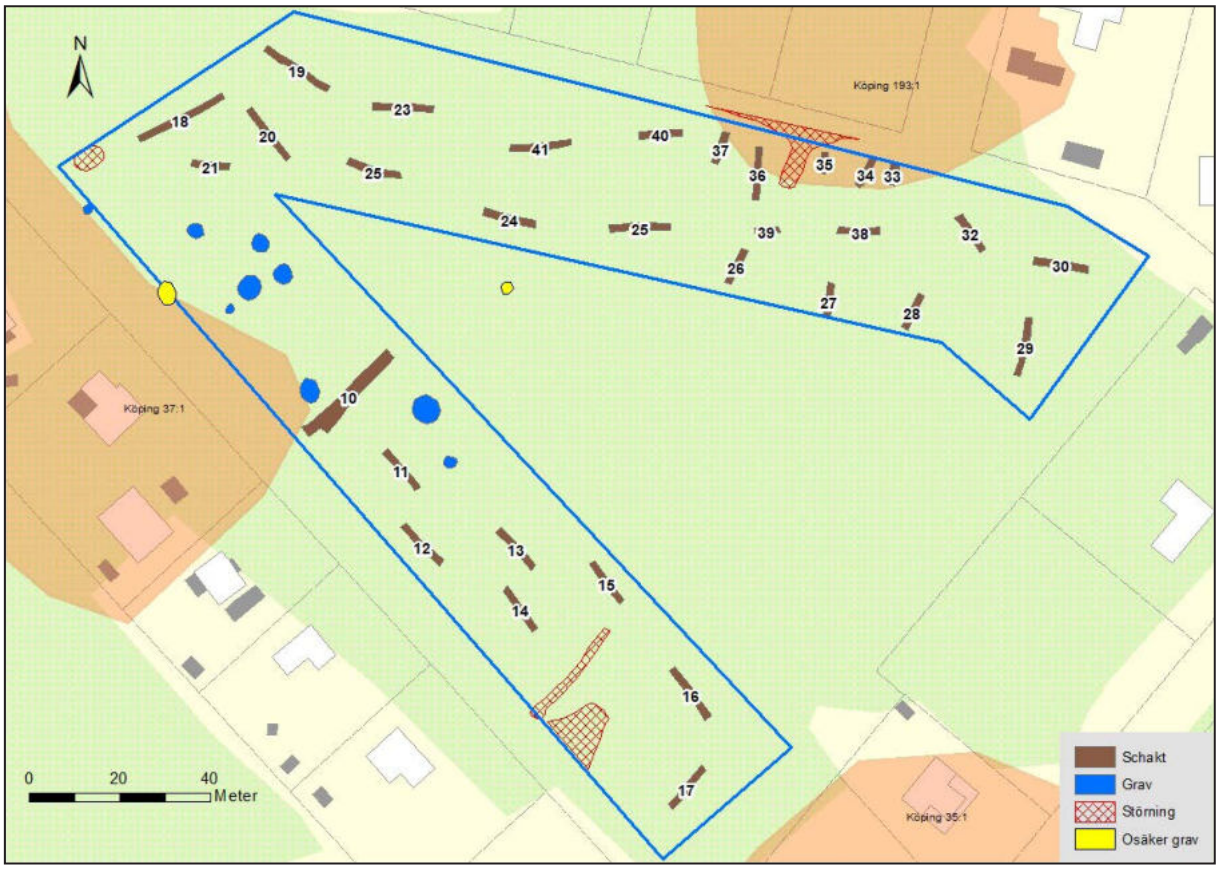

Figur 3. Karta över grävda schakt och nyupptäckta gravar.

Resultat

Den inledande metaldetektoravsökningen resulterade endast i ett fynd som gick att tidfästa till tiden före 1850. Det var en hästsko av järn, se fig. 4. I övrigt påträffades inga fynd. Hästskon tillvaratogs inte.

Vid undersökningen konstaterades att gravfältet i nordväst hade en större utbredning än vad som tidigare var känt. Lämningen måste därför utökas något åt nordöst och sydöst. Det rörde sig om låga mycket flacka stensättningar som var svåra att upptäcka i den omgivande terrängen, fig. 5. Nio stycken säkra gravar mättes in och två osäkra varav en av dessa låg i ytan mellan de två exploateringsytorna. Det kan finnas ytterligare gravar inom ytan som inte iakttogs på grund av vegetationen vid undersökningen.

Gravfältet i den sydöstra delen kunde dock konstateras ha en mindre utbredning än den tidigare fått i samband med fornminnesinventeringen. Utbredningen av fornlämningsområdet kan minskas åt söder vilket gör att den tilltänkta exploateringen inte kommer att beröra fornlämningen.

Figur 4. Hästskon som påträffades.

Figur 5. Gravarna var låga runda stensättningar som var svåra att upptäcka i den slyiga terrängen.

Tolkning och åtgärdsförslag

Förundersökningen har visat att gravfältet i den nordvästra delen, Raä 37:1, har en vidare utbredning än vad som tidigare var registrerat.

Museiarkeologi sydost rekommenderar därför att gravfältets utbredning mot SSO görs större. Beslutar Länsstyrelsen eller exploatören att denna del av ytan för tomterna inte skall undersökas/utgå så vore det värdefullt för upplevelsen av gravfältet att ytan rensades från träd och sly. Det fanns också en yta inom gravfältet som använts som upplag när träden avverkats inom ytan. Denna är nu täckt med bark och flis och det vore positivt för upplevelsen av de mycket låga gravarna om denna yta rensades.

I den nordöstra delen av området där gravfält Raä 193:1 sedan tidigare var registrerat visade schaktningen att gravfältet inte hade den utbredning som tidigare varit utritat. Ytan för den registrerade fornlämningen kan således minskas.

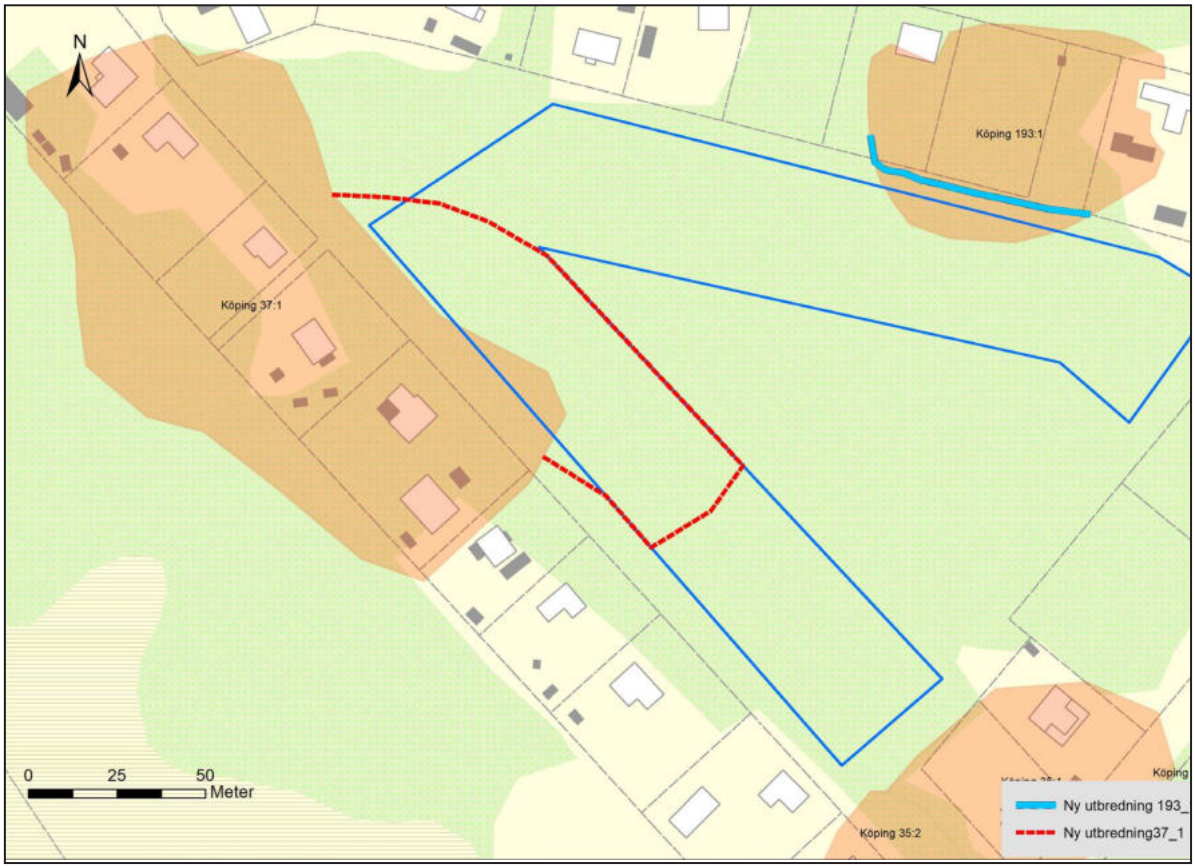

Figur 6. Förslag på ny utbredning av både gravfält 37:1 och 193:1

Figur 7. Delar av ytan var täckt av skräp från avverkningen.

Referenser

Schulze, H. 2004. *Köpingsvik på Öland – 30 undersökningar 1970 – 1994: Arkeologiska undersökningar i Köpingsvik, utförda av Riksantikvarieämbetet och Kalmar läns museum. RAÄ 215, 216 m fl, Köping sn, Borgholm kn, Öland*. Kalmar läns museum arkeologiska enheten. Rapport 2004:2

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-546-2019
Kalmar läns museums dnr:	33-61-19
Projektnummer KLM:	A19_34
Uppdragsgivare:	Prästhagen AB, c/o Gert-Ove Petersson, Södra Esplanaden, 352 35 Växjö
Landskap:	Öland
Kommun:	Borgholms kommun
Socken:	Köping socken
Fastighet:	Kolstad 39:33
Fornlämningsnr:	37:1, 193:1
Ekonomisk karta:	5H1a Borgholm SÖ
X koordinat:	6 304 699
Y koordinat:	603 175
Latitud:	56 874 558
Longitud:	16 692 821
M ö h:	21-23 möh
Fältarbetstid:	20190521–20190524
Antal arbetsdagar:	8 dagar
Maskintid:	32 timmar
Personal:	Cecilia Ring och Kenneth Alexandersson
Foto, Du-nummer:	Du132:1-13
Tidsålder:	Järnålder
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	GPS. Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 16:30 och RH2000.

Bilagor

Bilaga 1. Kontextbeskrivningar 21
Bilaga 2. Fotolista digitala bilder 23
Bilaga 3. Metalldetekteringsrapport 25

Kontextbeskrivningar

ID	Kontexttyp	Längd (m)	Bredd (m)	Djup/Tjocklek (m	Beskrivning & Tolkning
1	Grav				En låg och flack jordfylld stensättning.
2	Grav				En låg och flack stensättning. Graven ligger på gränsen till den ursprungliga utbredningen av gravfältet.
3	Grav				En låg och flack stensättning.
4	Grav				En låg och flack stensättning.
5	Grav				En låg och flack stensättning.
6	Grav				En låg och flack stensättning.
7	Grav				En något osäker stensättning. Ligger i kanten av gravfältets ursprungliga utbredning.
8	Grav				En mindre stenkoncentration
9	Grav				En stenkoncentration vilken bedömts som en osäker grav.
22	Grav				En låg och flack stensättning.
100	Grav				Något osäker grav. Flack, men med en tydlig stenkoncentration i ytan
101	Störning				Vändplan
102	Störning				Grusad yta
103	Dike			0,7	Dike
104	Störning				VA-brunn och el

Fotolista digitala bilder

Landskap: Öland
Socken: Köping
Fastighet: Kolstad 39:33

Förundersökning 2019
DU 312

Nr	Motiv	Från	Datum
1	Kenneth schaktar i den norra delen av området.	SSO	2019-05-21
2	Översikt mot söder.	N	2019-05-21
3	Kenneth schaktar i den norra delen av området.	V	2019-05-21
4	Översikt mot söder.	N	2019-05-21
5	Gravarna var låga och överväxta med sly.	VNV	2019-05-24
6	Gravarna syntes som låga förhöjningar med enstaka stenar i ytan.	VNV	2019-05-24
7	Gravarna syntes som låga förhöjningar med enstaka stenar i ytan.	VNV	2019-05-24
8	Gravarna var svårupptäkta i den slyiga terrängen.	N	2019-05-24
9	En yta var täkt med skräp från avverkningen	V	2019-05-24
10	Översikt från SSV med den hårdgjorda ytan i fronten.	SSV	2019-05-24
11	Hästskon		2019-05-24
12	Hästskon		2019-05-24
13	Hästskon		2019-05-24

Digitala bilder

Du312_001

Du312_002

Du312_003

Du312_004

Du312_005

Du312_006

Du312_007

Du312_008

Du312_009

Du312_010

Du312_011

Du312_012

Du312_013

Du312_014

Metalldetekteringsrapport

Undersökning med metalldetektor i samband med arkeologisk förundersökning inom fastighet Kolstad 39:33, Köping sn, Borgholms kn, Öland

Metalldetektorer som användes: Modell: XP DEUS 11” samt C-Scope 1220 XDP

Undersökningen:

Arbetsmetod och utförande:
Först genomfördes en metalldetektering av matjordslagret inom tillgängliga delar av undersökningsområdet, vilket i huvudsak var den norra och västra delen (se detekteringssituationen nedan).
Den södra och mest igenväxta delen tillgängliggjordes av sökschaktning. Matjorden avsöktes här i några avtorvade schakt (närmst känt gravfält) samt i de uppkastade dumphögarna. Framtagna anläggningar gicks även över med detektor.
Alla kända och synliga gravar detekterades.

Vid undersökningen negligerades generellt utslag från järnföremål medan alla andra kontrollerades. Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras tiden före 1850 eller med osäkerhet kunde dateras i fält togs upp och mättes in. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid (d.v.s. efter 1850) tillvaratogs inte.

Fältarbetet utfördes den 21/5 2019.

Detekteringssituationen: (fysiska faktorer som påverkar detekteringsresultatet) –
Undersökningen utfördes i skogsmark med mer eller mindre tät undervegetation och sly, vilken delvis var röjd i undersökningsområdets västligaste del.

Arbetet utfördes vid meteorologiskt gynnsamma förhållanden.

Jonas Paulsson (Arkeolog och metalldetekteringsspecialist)
Kula AB
mob. 0701733223
e-post: stavershult@gmail.com

KALMAR·LÄNS·MUSEUM